

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
Інститут інформаційних технологій

Якубець О. А.

МЕТОДОЛОГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЩОДО СТВОРЕННЯ БІОГРАФІЧНИХ ДОВІДОК
У СИСТЕМІ БАЗ ДАНИХ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Київ

2020

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
Інститут інформаційних технологій

Якубець О. А.

МЕТОДОЛОГІЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СТВОРЕННЯ БІОГРАФІЧНИХ ДОВІДОК У
СИСТЕМІ БАЗ ДАНИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І.
ВЕРНАДСЬКОГО

Київ

2020

Автор-упорядник:

Якубець Олександр Анатолійович, науковий співробітник Інституту інформаційних технологій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат історичних наук

Рецензент:

Патриляк Богдан Казимирович, заступник генерального директора з наукової та фондової роботи Національного музею історії України, кандидат історичних наук

Методичні рекомендації затверджені науково-методичною радою Інституту інформаційних технологій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, протокол № 17 від 26 жовтня 2020р.

Представлені «Методологічні рекомендації» є спробою узагальнення (уніфікації) тексту, створеного в жанрі наукової біографічної довідки. Апробаційним майданчиком у їх створенні виступила електронна база даних «Персоналії НАН України», розроблена Інститутом інформаційних технологій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. В той же час запропонована методологія є універсальною і придатною для опису (фіксації) будь-якої біографії.

Видання призначене для представників видавничої сфери (насамперед тих, хто спеціалізується на підготовці довідникової та енциклопедичної літератури), бібліотечних працівників, фахівців з ІТ-технологій, котрі мають справу з базами даних, а також – для кожного, хто цікавиться відповідною тематикою.

ЗМІСТ

<i>Преамбула</i>	5
1. Базові ідентифікатори	8
1.1. Прізвище, ім'я та патронім	8
1.1.1. Загальні положення	8
1.1.2. Оформлення	9
1.1.3. Транслітерація	9
1.1.4. Іноземці	9
1.1.5. Псевдоніми	10
1.2. Датування	10
1.2.1. Загальні положення	10
1.2.2. Дати народження та смерті	12
1.3. Місце народження та місце смерті (поховання)	13
1.4. Дефініція	15
2. Довідкова частина	16
2.1. Загальні положення	16
2.2. Освіта	17
2.3. Кар'єра	18
2.4. Нагороди	20
2.5. Біобібліографія	23
2.5.1. Загальні положення	23
2.5.2. Бібліографічний опис	24
<i>Література</i>	26
<i>Глосарій основних термінів, скорочень та аббревіатур</i>	26

Преамбула

У сучасному глобалізованому та тотально інформатизованому світі накопичено настільки неосяжний обсяг загальнодоступних знань, що на порядку денному постає не стільки їх доповнення, скільки – структурування та систематизація. Одним з базових інструментів цього процесу є словниково-енциклопедична методологія, тобто – ті правила та алгоритми, які застосовуються під час укладання словників та енциклопедій, оскільки у цьому випадку акцент робиться виключно на інформативну складову – без будь-якої зайвини.

Іншими словами – кожне слово, число, розділовий знак несуть тут певне сенсове навантаження, що не є притаманним для інших текстів – навіть суто наукових, де, все-таки, присутній певний авторський стиль (звісно ж, за умови, що йдеться про самостійну роботу, а не про компіляцію, а тим більше – про плагіат). І без різниці – мова про паперовий (скажімо, книгу), чи цифровий (електронна база даних) носій інформації, позаяк приписи та норми складання літер у слова, а слів – у речення однакові в обох випадках.

Проблема полягає в іншому – згадані вище систематизація та структурування інформації набувають практичної довершеності лише за наявності третьої складової – уніфікації, яка передбачає зведення методології все тих же систематизації та структурування, а відтак – і подачі тієї чи іншої довідникової інформації – до єдиних нормативів.

Подібний підхід у науковому та видавничому середовищах України, можна сказати, відсутній. Кілька установ (як правило – науково-енциклопедичного спрямування), покликаних офіційно займатися відповідною практикою, вчергове «винаходять велосипед», намагаючись зайвою комою, чи крапкою у шаблонах продемонструвати «тяжку дослідницьку працю» та «вагомий внесок» в усталені заледве чи не століттями схеми. Це призводить до неузгодженості, а відтак – до неточностей, розходжень, а то – й до відвертих фактологічних помилок.

Особливо це добре видно на прикладах з біографічними довідками (енциклопедичними статтями), створення яких вимагає врахування низки хоча й дрібних, але – дискусійних нюансів. Скажімо, подавати подвійне датування, для осіб, котрі народилися до лютого 1918 року (юліанський / григоріанський календар, старий / новий стиль), чи ні? Як передавати російські прізвища, імена та по-батькові – скрупульозно транслітерувати (Горбачьов Михайл Сергєєвіч), чи адаптувати під українську вимову (Горбачов Михайло Сергійович)? Прив'язувати населені пункти, що згадуються у біографічній довідці, до адміністративно-територіального поділу, чинного на певний історичний момент, до того, який чинний на сьогодні, чи застосовувати обидва варіанти?

Подібних запитань така кількість, що вимальовується потреба узгодження біографічно-довідникової методології, як мінімум, між державними установами, покликаними займатися подібною діяльністю. І, видається, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ), здатна стати на чолі цього процесу – в силу досвіду колективу та традицій.

Власне, запропоновані нижче методичні рекомендації і є спробою узагальнення (уніфікації) тексту, створеного в жанрі наукової біографічної довідки. Апробаційним майданчиком тут виступила електронна база даних «Персоналії НАН України», розроблена Інститутом інформаційних технологій НБУВ. Це зумовило відповідну специфіку з акцентом на наукову складову в описі діяльності особистостей, у той час як «кістяк» довідки залишається універсальним і придатним для опису (фіксації) будь-якої біографії.

У підсумку на виході повинен з'явитися запис, сформований за такою схемою (враховуючи розділові знаки):

Шинкарук, Володимир Іларіонович[транс. Shynkaruk, Volodymyr Parionovych; 22.04.1928, Гайворон, тепер – село, Білоцерківський район, Київська область – 29.11.2001, Київ], філософ (діалектика і методологія пізнання), академік (1978), член-кореспондент (1969) НАН України, член-

кореспондент АН СРСР (1981), професор (1965), доктор філософських наук (1964), кандидат філософських наук (1954) • Київський державний університет імені Тараса Шевченка (1950) • 1951–1968 – у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, зокрема: 1965–1968 – декан філософського факультету; 1968–2001 – директор Інституту філософії імені Григорія Сковороди АН УРСР / АН / НАН України • Заслужений діяч науки і техніки України (1996); ордени Ярослава Мудрого V ст. (1998), Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани» (останні чотири – СРСР); Державна премія УРСР в галузі науки і техніки (1982, за цикл робіт «Світоглядні проблеми матеріалістичної діалектики і методологія соціального пізнання»), Премія імені Д. Мануїльського АН УРСР (1977, за цикл робіт з філософсько-соціологічних проблем сучасної науково-технічної революції) •

Йолон П. Ф. Шинкарук Володимир Іларіонович // Енциклопедія історії України: У 10 томах. Т. 10. Київ, 2013. С. 638; Київський національний університет імені Тараса Шевченка: Незабутні постаті. Київ, 2005. С. 388–389; Кліваденко Н. І. Світоглядні пошуки В. І. Шинкарука у період десталінізації філософської думки в УРСР // Нова парадигма. Вип. 112. Київ, 2012. С. 110–114; Козловський В. Володимир Шинкарук: існую, отже, мислю // Філософська думка. Київ, 2016. №6. С. 67–75; Кушерець В. Знання як святість. Наукове та духовне просвітництво професора Володимира Шинкарука // Психологія і суспільство. Тернопіль, 2008. №4. С. 5–12; Палій В. М., Храмов Ю. О. Національна академія наук України. 1918–2008. Персональний склад. Київ, 2008. С. 117; Рева Т. Етика В. Шинкарука: аксіологічний аналіз // Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії. Львів, 2017. Вип. 13. С. 110–114; Табачковський В. Шинкарук, Володимир Іларіонович // Філософський енциклопедичний словник. Київ, 2002. С. 721–722; Фаріон О. О. Людинотворча сутність культури у філософії В. І. Шинкарука // Актуальні проблеми духовності. Кривий Ріг, 2008. С. 236–245; Шинкарук Володимир Іларіонович // Українська радянська енциклопедія: У 12 томах. Т. 12. Київ, 1985. С. 405; Ярошовець В. Філософія В. І. Шинкарука: екзистенціально-антропологічний вимір // Філософські діалоги. Київ, 2010. Вип. 4, Ч. 1. С. 102–108.

Нижче подані поетапні рекомендації, покликані забезпечити подібний результат.

1. Базові ідентифікатори

Базовими ідентифікаторами, тобто – ознаками, що слугують для ідентифікації (розпізнавання) особи (у даному випадку – за допомогою текстового (вербального) інструментарію), є:

- а) прізвище, ім'я та патронім;
- б) дати народження та смерті;
- в) місце народження та місце смерті (поховання);
- г) дефініція.

1.1. Прізвище, ім'я та патронім

1.1.1. Загальні положення

Не лише базовим, а й – ключовим ідентифікатором особи (а разом з тим – і заголовком запису бази даних, або ж назвою енциклопедичної / словникової / довідникової біографічної статті) є триєдина формула «прізвище + ім'я + патронім».

Патронім (або ж – «ім'я батька») для українців, білорусів, росіян є більш відомим як «по-батькові»:

- **Вернадський, Володимир Іванович**
- **Онищенко, Олексій Семенович**
- **Патон, Борис Євгенович**

Для західної цивілізації характерною заміною патроніму зазвичай слугує друге (середнє) особисте ім'я (або імена):

- **Макрон, Еммануель Жан-Мішель-Фредерік**
- **Меркель, Ангела Доротея**
- **Трамп, Дональд Джон**

1.1.2. Оформлення

1.1.2.1. Варіант I

Прізвище відділяється (і, тим самим, виділяється) від імені та патроніма комою:

- **Абрамов, Федір Олексійович**
- **Герашенко, Олег Аркадійович**
- **Дашкевич, Ярослав Романович**

1.1.2.2. Варіант II

Прізвище виділяється на тлі імені та патроніма верхнім регістром (великими літерами):

- **БАБАК Віталій Павлович**
- **ГЕНСЬОРСЬКИЙ Антін Іванович**
- **ДЕЙ Олексій Іванович**

У всіх подальших прикладах застосовуватиметься варіант з підпункту 1.2.1.1.

1.1.3. Транслітерація

Враховуючи глобальний характер сучасного інформаційного простору, бажано передавати написання прізвищ, імен та по-батькові українських діячів у латинізованому транслітерованому вигляді, послуговуючись при цьому Таблицею транслітерації українського алфавіту латиницею, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України №55 від 27.01.2010:

- **Ваврів, Дмитро Миколайович**[транс. Vavriv, Dmytro Mykolaiovych];
- **Ємельянов, Володимир Олександрович**[транс. Yemelianov, Volodymyr Oleksandrovych];
- **Хржановський, Володимир Геннадійович**[транс. Khrzhanovskyi, Volodymyr Hennadiiovych].

1.1.4. Іноземці

Іноземні прізвища та імена передаються відповідно до правил та фонетичних особливостей української мови з обов'язковим зазначенням написання мовою оригіналу:

- **Бекерфордерзандфорт, Християн**[нім. Beckervordersandforth, Christian];
- **Броджі Беркофф, Джованна**[італ. Brogi Bercoff, Giovanna];
- **Неврлий, Мікулаш**[чеськ. Nevrlý, Mikuláš].

Рівною мірою це стосується і росіян:

- **Аверінцев, Сергій Сергійович**[рос. Аверинцев, Сергей Сергеевич];
- **Журавльов, Юрій Іванович**[рос. Журавлев, Юрий Иванович];
- **Плате, Микола Альфредович**[рос. Плате, Николай Альфредович].

1.1.5. Псевдоніми

Якщо особа більш відома під псевдонімом (літературним, артистичним, партійним, науковим та ін.), то саме він використовується як базовий ідентифікатор, але – з обов’язковим зазначенням справжнього прізвища, імені та по-батькові (другого імені):

- **Андрущенко, Марат**[транс. Andrushchenko, Marat, справжнє – Андрущенко, Георгій Васильович];
- **Вишня, Остап**[транс. Vyshnia, Ostar, справжнє – Губенко, Павло Михайлович];
- **Йогансен, Майк**[транс. Yohansen, Maik, справжнє – Йогансен, Михайло Гервасійович].

1.2. Датування

1.2.1. Загальні положення

Кожна подія або історичне явище, що згадуються в біографічних довідках (статтях), обов’язково датуються.

Датування має ґрунтуватися на найбільш вірогідних джерелах, бажано – з академічною компетенцією.

Для пролонгованих у часі подій і явищ зазначаються хронологічні рамки з початковою і кінцевою датами. Проміжок часу між двома датами позначається знаком тире (–), без пробілів між тире і цифрами. При цьому обидві дати зазначаються повністю, у форматі «чотири цифри» (0000):

- 1965–1968 – декан філософського факультету Київського державного університету імені Тараса Шевченка,

але не:

- 1965–68 – декан філософського факультету Київського державного університету імені Тараса Шевченка.

Повні дати подаються у форматі «день.місяць.рік»(00.00.0000) і позначаються лише арабськими цифрами. Застосування римських цифр не допускається:

- 16.06.1930,

але не:

- 16.VI.1930.

Століття позначається арабськими цифрами і скороченням «ст.»:

- 18 ст.,

але не:

- XVIIIст.

Десятиліття позначається чотиризначним числом з нарощенням без зазначення слова «роки»:

- 1870-і,

але не:

- 70-і рр. 19 ст., і не 1870-і рр.

Рік позначається арабськими цифрами без нарощення і без слова «рік» або скорочення «р.»:

- 1917,

але не:

- 1917 рік, і не 1917 р.

Дати з історії України і всі дати з історії інших країн, а також дати народження та смерті зазначаються лише за новим стилем. Це дозволить уникнути характерної для цього явища плутанини і уніфікує українське наукове датування із загальноєвропейським (див. п. 1.2.2).

При переході від дат за старим (юліанським) календарним стилем до нового (григоріанського) стилю, завжди слід додавати до дат старого стилю:

- 10 діб для дат від 5 жовтня 1582 р. до 18 лютого 1700 р. включно;
- 11 діб для дат від 19 лютого 1700 р. до 17 лютого 1800 р. включно;
- 12 діб для дат від 18 лютого 1800 р. до 16 лютого 1900 р. включно;
- 13 діб для дат від 17 лютого 1900 р.

1.2.2. Дати народження та смерті

У біографічних довідках / статтях слідом за прізвищем, іменем та патронімом (другим / середнім ім'ям) особи у квадратних дужках зазначаються повні дати її народження і смерті (для діючих осіб – дата народження).

Дати народження та смерті наводяться арабськими цифрами через крапку. При цьому дні та місяці позначаються двома цифрами, рік – чотирма, у форматі 00.00.0000:

- **Чвертко, Анатолій Іванович** [транс. Chvertko, Anatolii Ivanovych; 06.03.1914, ...],

але не:

- 6.3.1914, не 06.3.1914, не 6.03.1914, не 06.Ш.1914, і не 6.Ш.1914.

У випадку неповного датування народження чи смерті (скажімо, відомі місяць і рік, але не відомий день), дата записується в усіченому вигляді, але у форматі «місяць – рік» (00.0000), або ж просто рік (0000):

- **Голобородько, Іван Петрович** [транс. Holoborodko, Ivan Petrovych; 04.1904, ...];
- **Яременко, Антон Микитович** [транс. Yaremenko, Anton Mykytovych; 1887, ...].

Якщо дата народження чи смерті невідома, вона позначається знаком питання:

- **Марковська, Тетяна Михайлівна** [транс. Markovska, Tetiana Mukhailivna; 1889, місце народження – ?, місце поховання].

Якщо дата народження чи смерті відома приблизно, то вона супроводжується, залежно від наявних відомостей, обумовленнями: «близько (такого-то року)», «між (такими-то роками)», «після (такого-то року)», «(такий-то рік) або (такий-то рік)», «(такий-то рік), за іншими даними – (такий-то рік)», «не раніше (такого-то року)», «не пізніше (такого-то року)»:

- **Левицький, Дмитро Григорович**[транс. Levyttskyi, Dmytro Hryhorovych; близько 1735, місце народження – 16.04.1822, місце поховання];
- **Черненко, Іван Сергійович**[транс. Chernenko, Ivan Serhiiiovych; 1919, місце народження – після 1972, місце поховання].

Дати народження та смерті зазначаються лише за новим стилем (див. підпункт 1.2.1):

- **Шулейкін, Василь Володимирович**[транс. Shuleikin, Vasyl Volodymyrovych; 13.01.1895, місце народження – 25.04.1979, місце поховання],

але не:

- **Шулейкін, Василь Володимирович** [транс. Shuleikin, Vasyl Volodymyrovych; 13(01).01.1895, або 01(13).01.1895, або 01.01 (13.01 за новим стилем) 1895 тощо, місце народження – 25.04.1979, місце поховання].

1.3. Місце народження та місце смерті (поховання)

Всі географічні назви подаються у називному відмінку з урахуванням наступної ієрархічної системи:

- населений пункт (в умовах України – місто, селище міського типу, село, селище);
- адміністративно-територіальна одиниця II рівня (в умовах України – район);
- адміністративно-територіальна одиниця I рівня (в умовах України – область).

Київ та обласні центри України, Білорусі та Росії вказуються без зазначення адміністративно-територіальних одиниць I та II рівня.

Статуси населених пунктів та адміністративно-територіальних одиниць наводяться повністю: місто, селище міського типу, селище, село, область, район тощо.

Місця (населені пункти) народження та смерті (поховання) особи зазначаються відповідно до адміністративно-територіального поділу, чинного на момент підготовки біографічної довідки / статті, з використанням займенника «тепер» (тут і далі адміністративно-територіальні реалії наведені станом на 1 липня 2020 року), якщо чинні статус та адміністративне підпорядкування населеного пункту відрізняються від тих, що були на момент події:

- **Кудря, Степан Олександрович** [транс. Kudria, Stepan Oleksandrovych; 20.03.1947, Степань, тепер – Сарненський район, Рівненська область];
- **Стойка, Ростислав Стефанович** [транс. Stoika, Rostyslav Stefanovych; 23.05.1950, Горяни, село, тепер – у складі міста Ужгород];
- **Хвиля, Андрій Ананійович** [транс. Khvyliia, Andrii Ananiiovych; 31.08.1898, Рингач, тепер – село, Новоселицький район, Чернівецька область – 10.02.1938, Київ].

За замовчуванням мається на увазі, що місце народження чи смерті (поховання) особи знаходиться на території сучасної України. Якщо ж ідеться про іноземну державу, то, окрім населеного пункту та адміністративних одиниць, зазначається також і її назва:

- **Козій, Григорій Васильович** [транс. Kozii, Hryhorii Vasylovych; 10.01.1898, Олешичі, тепер – місто, Любачівський повіт, Підкарпатське воєводство, Польща – 13.09.1988, Львів];
- **Симінський, Костянтин Костянтинович** [транс. Syminskyi, Kostiantyn Kostiantynovych; 05.03.1879, Милейчиці, тепер – село Сім'ятицький повіт, Підляське воєводство, Польща – 13.06.1932, Київ];

- **Федорченко, Іван Михайлович**[транс. Fedorchenko, Ivan Mykhailovych; 31.10.1909, Таганрог, тепер –місто, Ростовська область, Росія – 27.12.1997, Київ].

Зазвичай місце смерті особи та місце її поховання співпадають, у зв'язку з чим у біографічній довідці вони не розділяються:

- **Цесевич, Володимир Платонович**[транс. Tsesevych, Volodymyr Platonovych; 11.10.1907, Київ – 28.10.1983, Одеса].

Якщо місце смерті особи не збігається з місцем її поховання, цей момент обумовлюється окремо:

- **Соколов, Юрій Матвійович**[транс. Sokolov, Yurii Matviiovych; 19.04.1889, Ніжин, тепер –місто, Чернігівська область – 15.01.1941, Київ, похований у місті Москва, Росія].

Якщо місце народження чи смерті / поховання невідоме, воно позначається знаком питання:

- **Казановський, Віктор Іванович**[транс. Kazanovskyi, Viktor Ivanovych; ? – 21.03.1919, Київ].

1.4. Дефініція

Дефініція – це стисле логічне визначення, що містить найістотніші ознаки визначуваного поняття. Стосовно біографічних довідок науковців це – зазначення базової наукової спеціалізації та в дужках – більш вузької, перелік всіх наявних наукових титулів (академік, член-кореспондент), звань (професор, доцент, старший науковий співробітник тощо) та ступенів (доктор наук, кандидат наук) із зазначенням років їх отримання. Цей перелік є вичерпним і доповнень не потребує:

- **Носовський, Анатолій Володимирович**[транс. Nosovskyi, Anatolii Volodymyrovych; 02.01.1954, Маріїнськ, тепер – місто, Кемеровська область, Росія], енергетик (теплові та ядерні енергоустановки), член-кореспондент НАН України (2015), професор (2006), доктор технічних наук (2002), кандидат технічних наук [1995];

- **Парпан, Василь Іванович**[транс. Parpan Vasył Ivanovych; 06.01.1945, Долиняни, тепер – село, Рогатинський район, Івано-Франківська область], лісознавець (біоценологія та екологія), професор (2001), доктор біологічних наук (1994), кандидат біологічних наук (1977).

При означенні академіків, членів-кореспондентів та іноземних членів вітчизняної академії наук вживається аббревіатура НАН України – незалежно від часу присвоєння академічного титулу.

Епітети на кшталт «великий, видатний, значний, видний, відомий, прогресивний, реакційний» тощо не використовуються.

Національна та державна приналежність («український хімік», «український радянський літературознавець», «російський та український математик» тощо) не зазначається.

2. Довідкова частина

2.1. Загальні положення

До довідникової частини біографічної довідки / енциклопедичної статті входять:

- освіта;
- кар'єра;
- нагороди;
- біобібліографія.

У назвах установ, почесних званнях, державних та академічних преміях, описах етапів кар'єри тощо з 1923 по 1991 рік включно стосовно України вживається означення УРСР (Українська Радянська Соціалістична Республіка), починаючи з 1992 року – власне Україна¹.

Населені пункти, що згадуються у довідковій частині, оформляються відповідно до пункту 1.3.

¹Юридично УРСР була створена 30 грудня 1922 року, тобто, за один день до настання року 1923-го. Так само і з ліквідацією УРСР: незважаючи на проголошення незалежності 24 серпня 1991 року, ліквідацію УРСР у контексті припинення існування СРСР формалізовано Біловезькою угодою лише 8 грудня 1991 року.

2.2. Освіта

Відомості про освіту розміщуються окремим реченням (рядком) відразу за дефініцією.

Зазначається(без дієслова «закінчив») чинна на момент випуску назва вищого або іншого навчального закладу, який закінчив науковець, здобуваючи професійну освіту, та рік випуску (у дужках):

- **Маркевич, Олександр Прокопович**[транс. Markevych, Oleksandr Prokorovych; 19.03.1905, Плоске, тепер –Білоцерківський район, Київська область – 23.04.1999, Київ], біолог (паразитологія та гельмінтологія), академік НАН України (1957), професор (1934), доктор біологічних наук (1939) •Київський інститут народної освіти (1930).

Якщо у назві ЗВО відсутнє зазначення міста, у якому він знаходиться, назва населеного пункту вказується окремо:

- **Трофимчук, Олександр Миколайович**[транс. Trofymchuk, Oleksandr Mykolaiovych; 01.09.1955, місто Рівне], механік та системотехнік (дистанційні аерокосмічні дослідження), член-кореспондент НАН України (2012), професор (2005), доктор технічних наук (2000) • Український інститут інженерів водного господарства, місто Рівне (1977).

Якщо ЗВО, про яке йдеться, наразі знаходиться (або знаходився на момент випуску) на території сучасної іноземної держави, ця обставина зазначається додатково:

- **Морозова, Алла Леонтіївна**[транс. Morozova, Alla Leontiivna; 01.07.1939, місто Саратов, Росія], біолог (гідробіологія), кандидат біологічних наук (1971) • Саратовський державний університет імені М. Г. Чернишевського, Росія (1962);
- **Щурат, Василь Григорович**[транс. Shchurat, Vasyl Hryhorovych; 24.08.1871, Вислобоки, тепер –село, Львівський район, Львівська область – 27.04.1948, місто Львів], філолог (літературознавство, перекладознавство, бібліографія), академік НАН України (1929),

професор (1939), доктор філології (1896) • Віденський університет, Австрія (1895).

2.3. Кар'єра

Під поняттям «кар'єра» мається на увазі просування особи у її трудовій діяльності від початку самостійного шляху – й до кінця життя.

Кар'єра у біографічній довідці (енциклопедичній статті) висвітлюється у хронологічному порядку, максимально розширено за фактажем та лаконічно за викладом. Основні етапи біографії відділяються один від одного крапкою з комою:

- **Ємельянов, Ігор Георгійович** [транс. Yemelianov, Ihor Heorhiiovych; 04.12.1947, Київ], зоолог (теріологія та еволюційна екологія), академік НАН України (2018), професор (1999), доктор біологічних наук (1994) • Київський державний університет імені Тараса Шевченка (1970) • 1970–2008 – в Інституті зоології імені І. І. Шмальгаузена АН УРСР / АН / НАН України, зокрема: 1981–2008 – завідувач відділу популяційної екології та біогеографії, 1987–1993 – заступник директора; 2008 – по т. ч. – директор Національного науково-природничого музею.

У випадках, коли під час роботи особи в установі Національної академії наук України остання змінювала назву, що відповідно відображалось й у назві установи, ця обставина відображається через слеш (косу лінію, /; див попередній приклад). При цьому варто враховувати, що НАН України впродовж своєї історії йменувалася наступним чином:

Період	Назва	Абревіатура
14.11.1918 – 14.06.1921	Українська академія наук	УАН
14.06.1921 – 01.02.1936	Всеукраїнська академія наук	ВУАН
01.02.1936 – 01.09.1991	Академія наук УРСР	АН УРСР
01.09.1991 – 23.03.1994	Академія наук України	АН України

У випадку, коли згадувана у кар'єрному переліку установа базується (базувалася) не на території України – зазначається країна розташування. У всіх інших випадках мається на увазі Україна:

- **Завадський, Едвальд Абрамович** [транс. Zavadskiy Edvald Abramovich; 02.06.1927, Міллерово, тепер – місто, Ростовська область, Росія – 22.03.2005, м. Донецьк], фізик (фізика твердого тіла), член-кореспондент НАН України (1978), професор (1980), доктор фізико-математичних наук (1975), кандидат фізико-математичних наук (1961) • Орський педагогічний інститут, Оренбурзька область, Росія (1955) • 1956–1966 – в Інституті фізики металів Уральського наукового центру АН СРСР, м. Свердловськ, тепер – Єкатеринбург, Росія: 1956–1959 – аспірант; 1959–1964 – молодший науковий співробітник, 1964–1966 – старший науковий співробітник; 1966–2005 – в Донецькому фізико-технічному інституті імені О. О. Галкіна АН УРСР / АН / НАН України: 1966–1969 – старший науковий співробітник відділу радіоспектроскопії, 1969–1997 – завідувач відділу магнітних властивостей твердих тіл, 1978–1986 – заступник директора з наукової роботи, 1986–1997 – директор, 1997–2005 – радник при дирекції.

Якщо установа (заклад, підприємство) міняла назву впродовж часу, коли там працювала особа, або ж наразі носить суттєво відмінне найменування, була реорганізована, чи ліквідована – ці моменти зазначаються окремо:

- **Чернишов, Борис Ісидорович** [транс. Chernyshov, Borys Isydorovich, рос. Чернышев Борис Исидорович; 27.01.1888, Ясенська, тепер – станиця, Єйський район, Краснодарський край, Росія – 31.08.1950, Київ], геолог (палеонтологія і стратиграфія), академік НАН України (1939), професор (1923), доктор геологічних наук (1937) • Катеринославський гірничий інститут (1916) • 1916–1926 – на кафедрі геології Катеринославського гірничого інституту (тепер – Національний технічний університет

«Дніпровська політехніка», місто Дніпро): 1916–1921 – лаборант, 1921–1925 – асистент, 1925–1926 – професор; 1922–1926 – на кафедрі фізичної географії Катеринославського інституту народної освіти (тепер – Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара): 1922–1923 – доцент, 1923–1926 – професор; 1926–1939 – у Центральному науково-дослідному геологорозвідувальному інституті (до 1931 – Геологічний комітет, тепер – Всеросійський науково-дослідний геологічний інститут імені О. П. Карпінського), м. Ленінград, тепер – Санкт-Петербург, Росія: 1926–1928 – науковий співробітник, 1928–1939 – старший геолог; 1939–1946 – віце-президент АН УРСР; 1939–1950 – в Інституті геологічних наук АН УРСР: 1939–1946 – директор, 1946–1950 – завідувач сектору палеонтології та загальної геології (до 1949 – сектор палеонтології і стратиграфії); 1946–1950 – завідувач кафедри палеонтології Київського державного університету імені Тараса Шевченка.

2.4. Нагороди

Відомості про нагороди розміщуються у заключній частині біографічної довідки / статті у наступному ієрархічному порядку (при цьому відповідні блоки відділяються один від одного крапкою з комою):

- почесні звання (Герой..., народний..., заслужений...);
- ордени;
- премії.

Зазначаються лише виключно державні та академічні нагороди – жодних церковних, відомчих, громадських, «золотих форту» і т. п.

Після кожної відзнаки у дужках зазначається рік нагородження:

- заслужений діяч науки і техніки України (1995); орден «За заслуги» III ст. (1998); Державна премія УРСР в галузі науки і техніки (1987).

Українські нагороди домінують над всіма іншими, наступними йдуть нагороди СРСР, далі – іноземних держав.

Нагороди України мають на увазі за замовчуванням, у всіх інших випадках вказується державна приналежність відзнаки:

- ордени «За заслуги» II ст. (1999), III ст. (2004), Леніна, СРСР (1974).

Звання Героя України передують званню Героя Радянського Союзу, яке, в свою чергу, передують званню Героя Соціалістичної Праці, а разом ці три звання мають пріоритет над почесними званнями, щорозпочинаються прикметниками «народний» та «заслужений».

Ордени при перелікові мають наступну ієрархію:

- Україна
 - Свободи
 - Князя Ярослава Мудрого I, II, III, IV, V ст.²
 - «За заслуги» I, II, III ст.
 - Богдана Хмельницького I, II, III ст.
 - Героїв Небесної Сотні
 - «За мужність» I, II, III ст.
 - Княгині Ольги I, II, III ст.
 - Данила Галицького
 - Хрест Івана Мазепи
- СРСР
 - Леніна
 - Жовтневої Революції
 - Червоного Прапора
 - Суворова I, II, III ст.
 - Ушакова I, II ст.
 - Кутузова I, II, III ст.
 - Нахімова I, II ст.
 - Богдана Хмельницького I, II, III ст.
 - Олександра Невського
 - Вітчизняної війни I, II ст.

²Тут і далі у орденах, що мають кілька ступенів, найвищим ступенем є перший.

- Трудового Червоного Прапора
- Дружби Народів
- Червоної Зірки
- За службу Батьківщині у Збройних силах СРСР I, II, III ст.
- Знак Пошани
- За особисту мужність
- Слави I, II, III ст.
- Трудової Слави I, II, III ст.

Оскільки у вітчизняній нагородній системі державні та академічні премії є більш конкретизованими у своїй мотиваційній частині (звання та ордени, як правило, надаються за сукупністю певних здобутків), бажано вказувати підставу для нагородження:

- **Баран, Володимир Данилович**[...] • Державна премія УРСР в галузі науки і техніки (1991, за колективну монографію «Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период»), Державна премія України в галузі науки і техніки (2001, за колективний цикл праць «Україна крізь віки»);
- **Литвин, Микола Романович**[...] • Заслужений діяч науки і техніки України (2007); Премія імені М. С. Грушевського НАН України (2001, за цикл наукових праць з історичної україністики та соціології).

Почесні звання офіційно не мають фемінітивного варіанту. Тобто і чоловікам, і жінкам присвоюють звання «народний» та «заслужений», у зв'язку з чим саме у такій формі вони і вживаються в офіційній інформації навіть у тих випадках, коли мова йде про жінку:

- **Черевченко, Тетяна Михайлівна** [транс. Cherevchenko, Tetiana Mukhailivna; 11.01.1929, Почапинці, тепер – село, Звенигородський район, Черкаська область – 25.06.2017, Київ], біолог (ботаніка), член-кореспондент НАН України (1995), доктор біологічних наук (1985), кандидат біологічних наук (1969) • Київський державний університет імені Тараса Шевченка (1954) • 1954–1965 – у Дендропарку

«Олександрія» АН УРСР (тепер – Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України), місто Біла Церква, Київська область: старший лаборант, старший квітникар; 1965–2017 – у Національному ботанічному саду імені Миколи Гришка НАН України (до 1967 – Ботанічний сад АН УРСР, до 1991 – Центральний республіканський ботанічний сад АН УРСР, до 1999 – Центральний ботанічний сад імені Миколи Гришка АН / НАН України), зокрема: 1974–1992 – завідувач відділу тропічних і субтропічних рослин, 1975–1988 – заступник директора з наукової роботи, 1988–2005 – директор, 2005–2017 – почесний директор, 2015–2017 – головний науковий співробітник відділу тропічних і субтропічних рослин • Заслужений діяч науки і техніки України (1994); ордени княгині Ольги II (2009) та III (1998) ст., «Знак Пошани», СРСР (1986); Премія імені М. Г. Холодного НАН України (1994, за цикл робіт «Біологія розвитку та вирощування рослин в контрольованих умовах»), Премія імені В. Я. Юр'єва АН УРСР (1982, за цикл робіт «Вивчення біологічних особливостей тропічних орхідей, розробка прийомів їх розмноження та вирощування»).

2.5. Біобібліографія

2.5.1. Загальні положення

Біографічна довідка / енциклопедична стаття завершується списком джерел та літератури, присвячених життєвому шляху та діяльності особи, про яку йдеться (до 10 позицій).

Біобібліографія компонується в алфавітному порядку, де спочатку йдуть україномовні публікації, далі – тексти на мовах, що мають писемність на базі латинської абетки, і на завершення – джерела на мовах, що послуговуються кирилицею.

Варіативно – можливе компонування у хронологічному порядку, від найбільш давньої публікації – до найбільш сучасної. Задля зручності сортування пропонується такий принцип оформлення:

1959, Київ – Стрельбицька О. І. Борис Миколайович Горбунов. 40 С. • 1979, Київ – Горбунов Борис Миколайович // Українська радянська енциклопедія (2 видання). Т. 3. С. 106 • 2006, Київ – Крицук А. А. Горбунов Борис Миколайович // Енциклопедія сучасної України. Т. 6 • 2008, Київ – Горбунов Борис Миколайович // Палій В. М., Храмов Ю. О. Національна академія наук України. 1918–2008. Персональний склад. Київ. С. 146.

2.5.2. Бібліографічний опис

При складанні бібліографії до біографічної довідки / статті використовується спрощена схема бібліографічного опису.

За наявності у публікації двох авторів – у описі вказуються обидва прізвища. Якщо авторів троє або більше – зазначається лише прізвище, яке стоїть у публікації першим із додаванням скорочення «та ін.» (та інші).

2.5.2.1. Книжкові видання

Автор / автори (прізвище + ініціали) (за наявності). Назва. Місто видання (назва міста зазначається повністю), рік видання. Кількість сторінок:

- *Академік Марат Терентійович Шпак (Спогади друзів): До 80-річчя з дня народження. Київ, 2006. 112 с.*
- *Лубенський П. О., Ванцак Б. С. Олександр Григорович Шліхтер. Київ, 1973. 184 с.*

2.5.2.2. Збірки статей. Колективні монографії. Матеріали конференцій

Автор / автори (прізвище + ініціали). Назва тексту // Назва книги. Том (Т.) / Частина (Ч.) / Випуск (Вип.) (за наявності). Місто видання (назва міста зазначається повністю), рік видання. Діапазон сторінок (С.):

- *Загороднюк І., Дикий І. Професор Кость Татарinov // Фауна печер України. Київ, 2004. С. 4–5.*
- *Квітчата С. Видатний матеріалознавець – Іван Микитович Францевич // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: У 2 частинах. Ч. 2. Харків, 2013. С. 175–177.*

2.5.2.3. Періодичні видання

Автор / автори (прізвище + ініціали) (за наявності). Назва публікації // Назва видання. Місто видання (назва міста зазначається повністю), рік видання. Номер видання (№). Діапазон сторінок (С.):

- Білокінь С. І. *Українська зірка вченого // Пам'ятки України. Київ, 1987. №1. С. 24–26.*
- *60-річчя члена-кореспондента НАН України М. Ф. Шульги // Вісник НАН України. Київ, 2007. №9. С. 62–64.*

У випадку, якщо видання веде нумерацію своїх випусків з продовженням (тобто, не обнуляючи щороку), номер ставиться перед роком випуску:

- *Принь М. О. та ін. Листування академіка Євгена Федорова та Цзоу І-Сінь: матеріали до історії широтних досліджень // Сумський історико-архівний журнал. Вип. XXV. Суми, 2015. С. 33–41.*
- *Фаренік Володимир Іванович (до 70-літнього ювілею) // Фізична інженерія поверхні. Т. 13, №2. Харків, 2015. С. 282–283.*

2.5.2.4. Довідники.Словники.Енциклопедії

Автор / автори (прізвище + ініціали) (за наявності). Назва статті // Назва видання. Том (Т.) / частина(Ч.) (за наявності). Місто видання (назва міста зазначається повністю), рік видання. Діапазон сторінок (С.):

- *Ковпаненко Н. Шміт (Шмідт) Федір Іванович // Видатні діячі науки і культури Києва в історико-краєзнавчому русі України: Біографічний довідник. Ч. 2. Київ, 2005. С. 300–307.*
- *Суворов О. М. Шулейкін Василь Володимирович // Українська радянська енциклопедія: У 12 томах. Т. 12. Київ, 1985. С. 450.*

2.5.2.5. Автореферати дисертацій

Автор (прізвище + ініціали). Назва: Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеню кандидата (доктора) таких-то наук. Місто видання (назва міста зазначається повністю), рік видання. Кількість сторінок:

- Демкович Л. І. Діяльність І. І. Шмальгаузена в контексті розвитку біологічної та сільськогосподарської науки ХХ століття: Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеню кандидата історичних наук. Київ, 2001. 20 с.

Література

1. Барміна В. А. Створення, редагування та керування об'єктами баз даних СУБД Access в інтерактивному режимі. Ч. 1. Б. м., 2002. 251 с.
2. Іванченко Р. Г. Літературне редагування. Київ, 2003. 248 с.
3. Методичні рекомендації з підготовки, редагування та оформлення статей до Великої української енциклопедії (проект). Київ, 2015. 120 с.
4. Мильчин А. Э., Чельцова Л. К. Справочник издателя и автора: Редакционно-издательское оформление издания. Москва, 2003. 800 С.
5. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи. Львів, 2001. 416 с.
6. Про впорядкування транслітерації української мови латиницею: Постанова Кабінету Міністрів України №55 від 27.01.2010 // Верховна Рада України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF#Text>.
7. Український правопис [Схвалено Кабінетом Міністрів України (Постанова №437 від 22.05.2019, спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол №22/10 від 24.10.2018) і Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол №10/4-13 від 24.10.2018). Затверджено Українською національною комісією з питань правопису (протокол №5 від 22.10.2018)]. Київ, 2019. 282 с.
8. Чишко В. С. Біографістика як галузь історичної науки: історіографія та методологія: Дисертація доктора історичних наук. Київ, 1997. 404 арк.

Глосарій основних термінів, скорочень та аббревіатур

- АН – академія наук

- Арабські цифри (насправді – індійські) – система числення, що складається з десяти знаків (цифр: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9), за допомогою яких можна записати будь-яке число
- Вип. – випуск
- Григоріанський календар («новий стиль») – календарна система, запроваджена у католицьких країнах 4 жовтня 1582 року (в Україні – з 1918 року) папою римським Григорієм XIII і нині прийнята за міжнародний стандарт
- Дефініція – стисле логічне визначення, яке містить найістотніші ознаки визначуваного поняття
- італ. – італійською мовою
- м. – місто
- НАН – Національна академія наук
- НБУВ – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
- нім. – німецькою мовою
- Новий стиль, див. Григоріанський календар
- область – область
- патронім – ім'я батька, яке приєднується до імені дітей, по-батькові
- Римські цифри – непозиційна система числення, що використовувалися стародавніми римлянами і базується на використанні особливих знаків (літер латинської абетки) для десяткових розрядів (I = 1, X = 10, C = 100, M = 1000) та їх половин (V = 5, L = 50, D = 500)
- район – район
- рос. – російською мовою
- С. – село
- С. – сторінка (сторінки)
- смт – селище міського типу
- СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
- ст. – століття, або ступінь (залежно від контексту)
- Старий стиль, див. Юліанський календар

- СУБД – система управління базами даних
- с-ще – селище
- Т. – том
- Транслітерація (транс.) – заміна літер однієї писемності літерами іншої писемності, незалежно від їхньої вимови.
- УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
- Ч. – частина
- чеськ. – чеською мовою
- Юліанський календар («старий стиль») – календарна система, запроваджена з 1 січня 45 року до н. е. диктатором Риму Юлієм Цезарем; у більшості країн Європи діяв до 1582 року (в Україні – до 1918-го), коли був замінений Григоріанським календарем